

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN YARATICILIK KAVRAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ PRESCHOOL TEACHERS' VIEWS REGARDING CREATIVITY

İpek KARLIDAĞ*

Öz

Bu araştırma, öğretmenlerin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubunu 6 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaratıcılığın özgün bir ürün oluşturma süreci olarak görüldüğü ve önemli bir kavram olduğu bulunmuştur. Çeşitli materyaller kullanmanın, açık uçlu sorular sormanın, hayal gücünü destekleyen çalışmalar yapmanın; dil, oyun, sanat, dramatizasyon ve yaratıcı dans etkinlikleri uygulamanın yaratıcılığı desteklediği vurgulanmıştır. Öğrenme merkezlerinin çeşitli materyallerle düzenlenmesinin ve yeni öğrenme ortamlarının yaratıcılığı desteklediği ifade edilmiştir. Ailenin yaratıcılık hakkında düşük bilgi düzeyine sahip olması, çocuğa uygun çevresel koşulların sağlanamaması, baskıcı ve sınırlandırıcı davranışlar sergileme ise yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Okul Öncesi Öğretmenleri, Öğretmen Görüşleri.

Abstract

This study aims to examine the views of teachers about the creativity. The study was carried out with six preschool teachers. A semi-structured interview, developed by the researcher, was used as data collection tool. According to the results of the study, it was found that creativity is seen as the process of creating an original product and it is an important concept. It has been emphasized that using various materials, asking open-ended questions, doing imaginative work practices, language, game, art, dramatization and creative dance activities support creativity. It has been also stated that organizing the learning centres with various materials, creating new environments support creativity. Finally, family's lack of knowledge about the creativity, providing inappropriate environmental conditions for the child, exposing to repressive and stereotyped behaviours, exhibiting restrictive behaviours have been stated as the obstacles to creativity.

Keywords: Creativity, Pre-school teachers, Teachers' Views.

1. GİRİŞ

Günümüzde eğitim politikaları ve uygulamaları; çocukların sahip oldukları bilgi ve becerileri farklı alanlara transfer edebilme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak şekilde planlanmaktadır (National Research Council, 2013). Ayrıca günümüzde eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim, işbirliği ve yaratıcılık geliştirilmesi gereken önemli beceriler olarak görülmektedir (Dede, 2010). Bu bağlamda yaratıcılık eğitim alanında önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmakla birlikte; karmaşık bir yapıya sahip olması nedeniyle de pek çok farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir (Craft, 2005; Kaufman & Sternberg, 2006).

Mayesky'e (1998) göre yaratıcılık, özgün bir şekilde düşünmek, davranmak ya da özgün bir ürün ortaya koymaktır. Wright (1987) ise yaratıcılığı bireyin sahip olduğu bilgileri kullanarak özgün ve orijinal bir şekilde davranması olarak tanımlamaktadır. Torrance'e (1970) göre ise yaratıcılık; bireyin karşılaştığı yeni duruma uyum sağlaması ve bu yeni duruma yönelik yapıcı ve özgün bir şekilde davranması olarak tanımlanmıştır. İlgili literatürdeki bu farklı yaratıcılık tanımları incelendiğinde yaratıcılık kavramında ortak noktanın yeni, alışılmadık dışında, özgün bir ürün ortaya koyma süreci olduğu görülmektedir.

Hayat boyu süren bilişsel ve duyuşsal bir çaba olarak yaratıcılık bireyin ve toplumun gelişmesinde önemli bir yere sahiptir (Eckhoff & Urbach, 2008; Vygotsky, 2004). Diğer bir deyişle bireylerin karşılaştıkları yeni durumlara farklı çözüm yolları oluşturmada, başkalarıyla iletişim kurmada ve kendilerini geliştirmek için yararlı olabilecek fikirler, alternatifler veya imkanlar yaratmada yaratıcı düşünme becerisi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bireylerde yaratıcı düşünme becerisinin desteklenmesi önemlidir. Özgün ve farklı fikirler ve değerlerle etkileşim içerisinde olma bireylerde yaratıcı düşünmeyi geliştiren bir unsurdur. Bireyin yaratıcı bir eylemde bulunabilmesi için karşılaştığı problem durumuna farklı bir bakış açısıyla bakması ve duruma yeni bir çözüm yoluyla yaklaşması gerekmektedir. Yaratıcı bir ürün ortaya koyma sürecinde, problem durumunun çözümüne ilişkin var olan sıradan çözüm yollarının dışında, yeni olasılıklar ve alternatif çözüm yolları üretebilmek önemlidir (Franken, 1994).

*Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı.

Bireylerde yaratıcı davranışlar farklı düşünme becerisi (Guilford, 1959), düşünme stilleri (Sternberg, 1997) ve öğrenme deneyimlerine açık olma (George & Zhou, 2001) gibi bilişsel faktörlerden etkilenecek meydana gelmektedir. Aynı şekilde Franken (1994) da yaratıcılığın farklı bakış açısı geliştirebilme, esneklik, belirsizliklere karşı hoşgörülü olabilmeye ve bilinmeyenden zevk alma gibi düşüncenin bazı niteliklerinden etkilenecek oluştuğunu ifade etmektedir. Bilişsel faktörlerin yanında yaratıcılık üzerinde duyuşsal, çevresel ve motivasyonel faktörlerinde etkisi bulunmaktadır (Hennessey, 2000). Okul öncesi eğitim ortamlarında bu çevresel faktörler, öğretmenlerin yaratıcılık eğitimine karşı sahip oldukları anlayışa bağlı olarak çocukların yaratıcı düşünme becerisi üzerinde farklı etkiye sebep olacaktır.

Prentice (2000) okul öncesi eğitimde yaratıcılığın önemine değinerek, çocukların yetişkinlikte de yaratıcı düşünce ve davranış biçimlerini sürdürebilmeleri için azim, öz motivasyon, esneklik ve uyumluluk gibi öğrenme eğilimlerini besleyen bir eğitimden yararlanma hakkına sahip olduklarını ifade etmektedir. Örgün eğitimin temelini oluşturan okul öncesi eğitim çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemenin yanında yaratıcılığın desteklenmesine de önem vermektedir (MEB, 2013). Bu bağlamda okul öncesi eğitim sınıflarında yaratıcılık sürecini destekleyen yaklaşımların dikkate alınması önemlidir. Freedman'a (2010) göre yaratıcılığı desteklemek için okul öncesi eğitim sınıflarında eleştirel düşünmeyi içeren, çocukların ilgilerine odaklanan bir öğrenme sürecinin ele alınması gerekmektedir. Okul öncesi eğitimde yaratıcılık zengin uyarılarla donatılmış yaratıcı bir çevre ile geliştirilebilir (Mellou, 1996). Oyun yaratıcı düşünme becerisini destekleyen en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Craft, 2000; Prentice, 2000). Açık uçlu soruların sorulduğu, farklılıkların kabul gördüğü, yeni şeyler denemenin desteklendiği bir öğrenme sürecinin hakim olduğu eğitim ortamlarında yaratıcılık kendiliğinden gelişecektir (Craft, 2000).

Yaratıcılığın gelişmesinde etkili olan bu süreçler dikkate alındığında çevresel faktörlerin önemli olduğu görülmektedir. Bu çevresel faktörler içerisinde yaratıcılığın gelişmesinde okul öncesi öğretmenlerinin etkisi önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların yaratıcı düşünme becerisini desteklemek için etkili bir eğitim ortamı yaratmada öğretmenlerin rolü büyüktür (Burnard & Younker, 2002; Smith, 1996; Wilson, 2001). Bunun yanında öğretmen görüşleri, sınıf uygulamalarında birincil etken olarak görülmektedir (Nespor, 1987; Pajares, 1992). Bu bağlamda öğretmenlerin yaratıcılık kavramına yönelik görüşleri çocuklarda yaratıcılığın gelişimi açısından çevresel bir faktör olarak önemli bir noktadır (Runco & Johnson, 2002). Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığa ilişkin sahip oldukları görüşler, yaratıcı düşünmeyi destekleyecek yada tam tersi bir şekilde yaratıcı düşünmeyi engelleyecek bir sınıf ortamı oluşturmasında etken olacağı için önemli bir konudur. Aynı şekilde Runco (2003) öğretmenlerin yaratıcılığı geliştirme çabalarını anlayabilmek için öncelikle yaratıcılık kavramına ilişkin sahip oldukları görüşlerin neler olduğunun anlaşılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacını okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşlerini incelemek oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde yaratıcılığın önemi hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılığı destekleyen ve engelleyen unsurlar hakkındaki görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, çalışma grubunun bireysel düşüncelerini doğrudan öğrenme, anlama ve açıklama amacıyla nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Araştırmada fenomenoloji (olgu bilim) deseni seçilmiştir. Fenomenoloji araştırmalarında katılımcılar bir duruma ilişkin deneyimlerini yansıtmaktadırlar (Creswell, 2016). Araştırmada öğretmenlerin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışıldığı için bu desen tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan 6 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerine ait demografik bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin demografik özellikleri

	K1	K2	K3	K4	K5	K6
Cinsiyet	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın	Kadın	Kadın
Yaş	32	31	25	27	43	38
Eğitim Durumu	Lisans	Lisans	Lisans	Lisans	Lisans	Lisans
Mesleki Deneyim Süresi	6 Yıl	7 Yıl	3 Yıl	5 Yıl	20 Yıl	16 Yıl

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda öğretmenlerin yaratıcılık kavramına, önemine ve destekleyen/engelleyen unsurlara ilişkin görüşlerini değerlendiren sorular bulunmaktadır. Formda yer alan sorular ilgili literatür doğrultusunda oluşturulmuş ve uzman görüşüne sunulmuştur. Ardından uzmanların değerlendirmeleri sonucunda görüşme formu düzenlenerek son hali verilmiştir.

Veri toplama sürecinde görüşme formu yüz yüze uygulanmış olup, uygulama süreci yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Görüşme sürecinde veriler not alınarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin uygun zaman dilimlerinde, çalıştıkları kurumdaki boş bir odada gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analiz tekniği ile elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre değerlendirilmekte ve elde edilen sonuçlar düzenlenip, yorumlanarak sunulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu doğrultuda araştırmada elde edilen veriler, araştırmacı tarafından temalara göre değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Bunun yanında verilerin analizinde etik ilkeler göz önünde bulundurularak her bir katılımcıya kod verilmiştir. Katılımcılara ilişkin veriler Katılımcı 1 (K1), Katılımcı 2 (K2) şeklinde kodlanarak kayıt altına alınmış ve bazı katılımcıların görüşleri isimleri verilmeden kod numaraları kullanılarak sunulmuştur.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde görüşme formunda yer alan sorular alt problemlere göre gruplanmış ve bulgular sunulmuştur.

Öğretmenlerin Yaratıcılık Kavramına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için "Yaratıcılık kavramını nasıl tanımlarsınız?" sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde yaratıcılığı; bireyin sahip olduğu duygu ve düşünceleri, daha önceden sahip olduğu bilgi ve birikimi kullanarak, hayal gücüyle birlikte belli bir kalıba girmeden, değişik yollarla özgün ürünler oluşturma süreci olarak tanımladıkları görülmüştür.

Yaratıcılık kavramına ilişkin öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir;

"Yaratıcılık, çocukların belli bir kalıba girmeden, kendi hayal gücü ışığında özgün bir ürün oluşturma sürecidir." (K2)

Katılımcı 2'nin verdiği yanıt incelendiğinde yaratıcılığı bireyin sahip olduğu hayal gücü bağlamında değerlendirdiği ve kalıpların dışında, alışılmışın ötesinde düşünebilme ve üretebilme becerisi olarak tanımladığı görülmektedir.

"Yaratıcılık, bireylerin var olan geçmiş yaşantı durumlarını, öğrenmiş olduğu bilgi ve birikimlerini kullanarak özgün ürünler veya durumlar ortaya çıkarması durumu olarak nitelendirilebilir." (K4)

Katılımcı 4 ise yaratıcı düşünme sürecinde bireyin sahip olduğu bilginin önemine değinmiş ve yaratıcılığı bireyin bu bilgiyi kullanarak yeni ve özgün bir ürün ortaya koyması olarak ifade etmiştir.

"Kişinin kendi duygu, düşünce ve hayallerini; resim, heykel, müzik gibi değişik yollarla özgün bir şekilde ifade etmesidir." (K6)

Katılımcı 6 yaratıcılığı bireyin özgün özellikler taşıyan ürün oluşturma süreci; duygu, düşünce ve hayallerini tamamen kendine özgü bir şekilde ifade ederek diğerlerinden farklı düşünmesi olarak tanımlamıştır.

Öğretmenlerin yaratıcılık kavramına yönelik geliştirdikleri tanımlar incelendiğinde her öğretmenin kendine özgü bir yaratıcılık tanımı yapmış olmasına rağmen yaratıcılığın özgün bir ürün oluşturma süreci olduğuna yönelik ortak bir görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde ise yaratıcılık kavramına yönelik pek çok tanım yapıldığı görülmektedir (Craft, 2001; Runco, 2007). Tüm bu farklı tanımlar ele alındığında yaratıcılığın yeni ve özgün bir ürün ortaya koyma süreci olması hususunda ortak bir görüşün olduğu görülmektedir (Gönen, Şahin, Yükselen & Tanju, 2006; Ömeroğlu & Turla, 2001;

Öncü, 2003). Aynı şekilde Eckhoff (2011) okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında öğretmenlerden yaratıcılık kavramına yönelik kendi tanımlarını yapmasını istemiş ve öğretmenlerin yaptıkları tanımlar arasındaki ortak noktanın yaratıcılığın özgün düşünme yeteneği ile ilişkili olduğuna dair yapılan ifadeler olduğunu görmüştür. Bu doğrultuda öğretmenlerin yaratıcılık kavramına yönelik geliştirdikleri tanımlarda yaratıcılığın özgün bir ürün oluşturma süreci olduğu noktasındaki ortak bir görüşe sahip olmalarına dair araştırma bulgusunun ilgili literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Öğretmenlerin Yaratıcılığın Önemi Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin yaratıcılığın önemine ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için “Erken çocukluk döneminde yaratıcılığın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin hepsi erken çocukluk döneminde yaratıcılığın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Altı öğretmenin verdiği yanıtlar incelendiğinde hepsinin yaratıcılığı çocuğun ileriki hayatının önemli bir belirleyicisi olacağı, çocuğun daha sonraki yaşamına olan olumlu etkisi nedeniyle önemli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Yaratıcılığın önemi hakkında katılımcılara ait bazı görüşler ise şöyledir;

“Erken çocukluk dönemi hızlı bir gelişimin görüldüğü dönemdir. Bu nedenle bu dönemde çocuğun yaratıcılık gibi bir yeteneğin desteklenmesi çocuğun geniş bir ufka sahip olması ve ileride parlak fikirler üretebilmesi açısından önemlidir.” (K3)

Katılımcı 3 erken çocukluk döneminde fiziksel, bilişsel, sosyo-duygusal ve dil alanında önemli bir ilerlemenin olduğunu ifade ederek, bu süreç içerisinde kazanılacak yeteneklerin tüm yaşam boyu devam edeceğine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda bu dönemin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesinin yaratıcı bireyler yetiştirilmesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

“Tabi ki de önemli olduğunu düşünüyorum. Erken çocukluk döneminde çocuklar karşılaştıkları bilgiyi farklı şekillerde algılamaya ve yorumlamaya daha fazla eğilim göstermektedir. Çocukların sahip oldukları bilgiyi farklı bir şekilde ortaya koyması ise benim için oldukça önemli. Kişilik gelişiminin çoğunluğu da erken çocukluk döneminde olduğu düşünülürken, neden sıradan düşünen bireyler yerine farklı düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirmeyelim? Yaratıcı bir birey kendi popülasyonundaki diğer insanların yaşamını kolaylaştırır ve farklılaştırır. Bu nedenle yaratıcı düşünme erken çocukluk döneminden itibaren desteklenmelidir.” (K4)

Katılımcı 4 ise aynı şekilde erken çocukluk döneminin tüm gelişim alanlarında önemli ilerlemelerin olduğu ve özellikle kişilik yapısının biçimlenmeye başladığı önemli bir dönem olduğunu ifade ederek; etkili bir eğitim ile bireylerde yaratıcı düşünme becerisinin desteklenebileceğini ve böylece toplumsal düzeyde bir faydanın meydana geleceğini ifade etmiştir.

“Erken çocukluk döneminden itibaren bireyler kendi duygu ve düşüncelerini aile veya öğretmen tarafından kısıtlanmadan özgür bir şekilde özgün bir şekilde ortaya koyduğu zaman, bu bireylerin daha özgüvenli ve kendini daha güzel ifade edebilen bireyler olacağını düşünüyorum.” (K6)

Katılımcı 6 ise yaratıcılığın gelişmesinde bireylerin kendini özgür ve farklı bir şekilde ifade edebilme fırsatına sahip olmalarının önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte erken çocukluk döneminden itibaren çocuğun kendini ifade etmesine fırsat sağlayacak ortamların yaratılmasının çocukta yaratıcı düşünme becerisini desteklemekle birlikte çocuğun kendine güvenli bağımsız bir kişilik kazanmasına da neden olduğunu ifade ederek yaratıcılığın önemine değinmiştir.

Öğretmenlerin erken çocukluk döneminde yaratıcılığın önemine yönelik görüşleri incelendiğinde, hepsinin yaratıcılığın önemli bir kavram olduğuna dair vurgu yaptıkları görülmektedir. Aslan & Arslan-Cansever (2009) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin yaratıcılığın birey için önemli ve eğitim yoluyla desteklenmesi gereken bir beceri olduğuna yönelik görüşe sahip olduklarını tespit etmiştir. Aynı şekilde Alkuş & Olğan (2014) da yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının yaratıcılık kavramına önem verdiklerini ve çocukların gelişimini desteklemede yaratıcılığın önemli olduğu noktasında bir farkındalığa sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. İlgili literatürdeki bu araştırma sonuçları ele alındığında, öğretmenlerin yaratıcılığın önemli bir kavram olduğuna dair görüşe sahip olmaları beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlerin Yaratıcılığı Destekleyen Unsurlar Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin yaratıcılığı destekleyen unsurlara ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için “Sizce bir çocuğun yaratıcılığını destekleyen materyaller, uygulamalar ve/veya etkinlikler nelerdir?”, “Öğretmen olarak sınıfınızdaki çocukların yaratıcılığını desteklemek için neler yapıyorsunuz?”, “Öğretmen olarak sınıfınızdaki çocukların yaratıcılığını desteklemek için sınıfı fiziksel olarak nasıl düzenliyorsunuz?” soruları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde yaprak, kozalak gibi doğal materyallerin; ipler, boncuklar, plastik şişeler gibi artık materyallerin; lego, tahta blok gibi yapı oyunlarında kullanılan

materyallerin; oyun hamuru, kum, seramik, çeşitli boyalar gibi sanat materyallerinin çocukların yaratıcılığını destekleyen materyaller olarak ifade ettikleri görülmüştür. Bunun yanında açık uçlu sorular sormanın, hayal gücünü destekleyen çalışma uygulamalarının yapılmasının önemine değinerek; dil, oyun, sanat, dramatisasyon ve yaratıcı dans etkinliklerinin yaratıcılığı destekleyen etkinlikler olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca iyi bir planlama yapmanın ve çocukların serbest bir şekilde oyun oynayabildikleri oyun zamanına yer vermenin önemine değindikleri görülmüştür. Yaratıcılığı desteklemek için sınıfın fiziki ortamını ise öğrenme merkezlerini farklı ve çeşitli materyallerle donatarak, etkinliğe göre sınıf ortamında değişiklikler yaparak, yeni öğrenme ortamları yaratarak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Yaratıcılığı destekleyen unsurlar hakkındaki "Sizce bir çocuğun yaratıcılığını destekleyen materyaller, uygulamalar ve/veya etkinlikler nelerdir?" sorusuna yönelik öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir;

"Özgün etkinliklerin seçilmesi, artık materyallerin süreç içerisinde kullanılması, açık uçlu soruların sorulması ve hayal gücünü yansıtırıcı çalışmaların yapılması yaratıcılığı destekleyen uygulamalardır. Yaratıcılığı desteklemek için çocukların yapılandırılmamış sanat etkinliklerinde çeşitli materyalleri kullanarak çalışmalar yapmaları önemli diye düşünüyorum. Çocukların çeşitli materyallerden özgün ürünler çıkarabilecekleri sanat çalışmalarının yapılması yaratıcılığı destekleyen önemli bir çalışmadır." (K1)

Katılımcı 1 çocuklarda yaratıcılığı desteklemek için sanat etkinliklerinden yararlandığını ifade etmiştir. Etkinlik uygulama sürecinde ise artık materyallerin kullanımına ve açık uçlu sorular sormaya önem verdiği görülmektedir.

"Artık materyaller yaratıcılığı desteklemektedir. Bu nedenle artık materyallerle çalışmaların yapılması, bu materyallerin dönüşümlerinden yararlanmanın yaratıcılığa katkısı büyüktür. Sunulan materyallerle her çocuğun farklı bir çalışmaya imza atması beklenen bir düzeydir. Bu nedenle yaratıcılığın desteklenmesinde sanat ve drama çalışmalarının daha aktif ve özgün uygulanması kanaatindeyim." (K3)

Katılımcı 3 de aynı şekilde yaratıcılığın desteklenmesinde artık materyallerin ve sanat/drama etkinliklerinin tercih edilmesinin önemli olduğunu vurguladığı görülmektedir.

"Çocuğun yaratıcılığını desteklemek için doğadaki yapraklar, ağaç kabukları, kozalaklar, ipler, boncuklar, düğmeler, plastik şişeler, kum, su, kuklalar vb. kullanılabilir. Tüm bu materyalleri sanat ve drama etkinliklerinde etkili bir şekilde kullanırsak ve öğrenme sürecini özgün bir şekilde planlayabilirsek çocukların yaratıcılığını desteklemiş oluruz." (K6)

Katılımcı 6 ise yaprak, kozalak gibi doğal materyallerin; ipler, boncuklar, plastik şişeler gibi artık materyallerin; sanat ve drama etkinliklerinde etkili bir şekilde kullanılmasının yaratıcılığı desteklediğini ifade etmiştir. Bunun yanında öğrenme sürecinin planlanmasında öğretmenin özgün davranmasının önemine vurgu yapmıştır.

Yaratıcılığı destekleyen unsurlar hakkındaki "Öğretmen olarak sınıfınızdaki çocukların yaratıcılığını desteklemek için neler yapıyorsunuz?" sorusuna yönelik öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir;

"Çocukların oyunlarına bende aktif olarak katılıyorum ve oyunda kullandıkları materyalleri gerçek anlamları dışında kullanarak onlara hayal etme becerisi kazandırmaya çalışıyorum. Dil etkinliklerinde hikayeyi yarım bırakma çalışmaları yapıyorum. En önemlisi onları sınırlandırmadan hayal edebilmelerine olanak sağlayan bir eğitim programı planlamaya çalışıyorum." (K2)

Katılımcı 2 öğretmen olarak öğrenme sürecine aktif olarak katıldığını, etkinliklerde kullandıkları materyalleri gerçek kullanımlarının dışında kullanarak çocukların hayal etme becerilerini geliştirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

"Yaratıcılığın gelişimi için dil etkinliklerinde hikaye tamamlama çalışmaları, sanat etkinliklerinde bir nesneden farklı nesnelere oluşturma çalışmaları, müzik etkinliklerinde yeni bir şarkı sözü yazma ve söyleme gibi etkinliklere yer veriyorum. Bazı sohbetlerimizde kendi özgün düşüncelerimden bahsediyorum. Bazen basit bir materyali ilgi çekici bir materyale dönüştürerek, onların bakış açılarını genişletmeye çalışıyorum." (K3)

Katılımcı 3 ise öğretmen olarak kendi sınıfında çocukların yaratıcılığını desteklemek için dil, sanat ve müzik etkinliklerinde hikaye tamamlama, şarkı oluşturma gibi yöntemleri kullandığını ifade etmiştir. Bunun yanında günlük sınıf içi konuşmalarında çocuklara kendi özgün hayallerinden bahsettiğini ve böylece çocukların da hayal güçlerini geliştirmeye çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca sınıf içerisinde bulunan bazı materyalleri farklı şekillerde kullanarak da çocuklara rol model olarak onların yaratıcılığını desteklemeye çalışmaktadır.

"Öncelikle sene başında planımı iyi düzenlemeye çalışırım. Çünkü iyi hazırlanmış bir plan öğretmenin etkinlikleri uygulamasında en büyük yardımcısı oluyor. Gün içinde vermek istediğim kazanımlara yönelik etkinliklerimi planlıyorum. Fakat her gün serbest zaman etkinliğine 45 dakika ayırmaya özen gösteriyorum."

Her etkinlik türünün çocuğun yaratıcılığını desteklediğini düşünüyorum. Sonuçta sanat çocuklara fırsat verilirse sanat etkinliğinde olsa müzik etkinliğinde olsa fark etmeksizin kendini özgün bir şekilde ifade etme yolunu buluyor. Önemli olan etkinliklerde kalıpsallıktan uzak durmak.” (K6)

Katılımcı 6 yaratıcılığı desteklemek için öncelikle öğretim sürecinin planlanmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte çocukların serbest bir şekilde oyun oynayabildikleri oyun zamanına yer vermenin önemine değindiği görülmektedir.

Yaratıcılığı destekleyen unsurlar hakkındaki “Öğretmen olarak sınıfınızdaki çocukların yaratıcılığını desteklemek için sınıfı fiziksel olarak nasıl düzenliyorsunuz?” sorusuna yönelik öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir;

“Masaları ayırıp, birleştirerek istasyon modelini kuruyorum. Çocuklar masalarda verilen süre doğrultusunda çalışmalarını yapıp başka bir masada hangi etkinlik gerçekleşiyorsa onu tamamlamak için o masaya geçişlerini sağlıyorum.” (K1)

Katılımcı 1 çocukların yaratıcılığını desteklemek için sınıf ortamında istasyon tekniğini kullandığını ifade etmiştir. İstasyondan istasyona geçen grup halindeki çocukların farklı keşifler yapmalarına fırsat sunduğu görülmektedir.

“Sınıfın fiziki ortamını ele aldığım etkinliğe göre düzenliyorum. Serbest zaman etkinliklerinde farklı oyun merkezleri oluşturuyorum ve bu merkezleri ilgi çekici hale getirmeye çalışıyorum. Oyun etkinliklerinde ise masaları kenara çekip geniş bir alan yaratmaya çalışıyorum. Kutularla, sandalyeler ve minderlerle kimi zaman alanları bölerek farklı oyun alanları oluşturmaya çalışıyorum.” (K4)

Katılımcı 4 ise sınıfın fiziki ortamını o gün planında yer alan etkinliklere göre düzenlediğini ifade etmiştir. Ayrıca çocukların serbest bir şekilde oyun oynayabildikleri oyun zamanı için çeşitli oyun merkezleri oluşturarak çocukların bu masalarda farklı deneyimler kazanmasını sağladığı görülmektedir.

“Sınıfımızda bulunan öğrenme merkezlerini düzenli olarak yenilemeye ve değiştirmeye çalışıyorum. Her merkeze aylık planımda yer alan kavramlar doğrultusunda yeni ve farklı materyaller yerleştirmeye çalışıyorum.” (K5)

Katılımcı 5 çocukların yaratıcılığını desteklemek için sınıfındaki öğrenme merkezlerini aktif bir şekilde kullanmaya çalışmakta ve aylık olarak ele aldığı kavramlar doğrultusunda öğrenme merkezlerine yeni ve farklı materyaller ekleyerek merkezleri yenilemeye ve değiştirmeye çalışmakta olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin çocuklarda yaratıcılık gelişiminin desteklenmesi için çeşitli materyallerin kullanımının, açık uçlu sorular sormanın, hayal gücünü destekleyen çalışmaların yapılmasının önemli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin dil, oyun, sanat, dramatizasyon ve yaratıcı dans etkinliklerini yaratıcılığı destekleyen etkinlikler olarak vurguladıkları ve yaratıcılığı desteklemek için sınıftaki öğrenme merkezlerini farklı ve çeşitli materyallerle donattıkları, etkinliğe göre sınıf ortamında değişiklikler yaptıkları tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde öğretmenin yaratıcı bir eğitim ortamı yaratmadaki rolünün önemine vurgu yapıldığı görülmektedir (Burnard & Younker, 2002; Chien & Hui, 2010; Kampylis, 2010; Wilson, 2001). Craft (2002) çocuklarda yaratıcılığın desteklenmesinde öğretmenlerin önemine değinerek, çocukların özgün fikirler üretebilmesi için öğretmenlerin onların ufuklarını genişletmesi ve farklı deneyimler elde etme fırsatları yaratması gerektiğini ifade etmektedir. Fleith (2000) de yaptığı araştırmada çocukların yaratıcılığının desteklenmesinde öğretmenin her çocuğa kendi fikirlerini herhangi bir baskı altında olmadan sunabilecekleri rahatlatıcı bir sınıf ortamı yaratmasının etkili olduğunu tespit etmiştir. Bunun yanında Eckhoff (2011) okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında öğretmenlerin yaratıcılığı desteklemek için en çok görsel sanat etkinliklerini, yaratıcı yazma, müzik, yaratıcı drama ve dans etkinliklerini etkili olarak gördüklerini tespit etmiştir. Aynı şekilde Diakidoy & Kanari (1999) çocukların yaratıcılıklarını desteklemek için öğretmenlerin en çok tercih ettiği etkinlik türünün sanat etkinlikleri olduğunu tespit etmiştir. Aynı zamanda Eckhoff (2011) öğretmenler tarafından sınıf ortamında yeni keşif alanlarının yaratılmasının, çocuklara seçim hakkı ve özgürlüğü verilmesinin, soru sorma fırsatlarının yaratılmasının, çocukların yaptığı tüm çalışmaların kabul gördüğü bir sınıf ortamının bulunmasının yaratıcılığın geliştirilmesi için önemli konular olarak ifade edildiğini bulmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlerin yaratıcılığın desteklenmesine yönelik sahip oldukları görüşlere ait araştırma bulgularının ilgili literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Öğretmenlerin Yaratıcılığı Engellleyen Unsurlar Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için “Sizce bir çocuğun yaratıcılığını engelleyen unsurlar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin tümünün yanıtları incelendiğinde yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak; ailenin bu konudaki bilgi düzeyinin düşük olması,

çocuğa uygun çevresel koşulların sağlanamaması, baskıcı davranma ve kalıpsal düşünme, sınırlandırıcı davranışlar sergileme, bireysel farklılıkları önemsememe durumlarını ifade ettikleri görülmüştür.

Yaratıcılığı engelleyen unsurlar hakkındaki öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir;

"Bence bir çocuğun yaratıcılığını etkileyen en büyük etken etkileşimde olduğu çevrenin sahip olduğu olumsuz koşullardır. Burada en büyük payda anne ve babaya düşmektedir. Çocuğu dar bir kalıpta yetiştirmek, çocuğun hayal gücünü azaltır. Böylece de yaratıcılığın gelişimi engellenir." (K2)

Katılımcı 2 yaratıcılığı engelleyen unsurlar hakkında çevresel koşulların etkisi üzerinde durmuştur. Çevresel faktörlerden ailenin yaratıcılık üzerindeki etkisinin daha fazla olduğunu düşünmektedir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların hayal gücü ve yaratıcı düşünme becerisi üzerindeki etkisine vurgu yaptığı görülmektedir.

"Çocuklara baskı yapmak ve sınırlandırmak onların yaratıcılığını engeller. Ayrıca her çocuktan aynı şeyi beklemek veya farklı düşüncelere karşı kapalı olmak yaratıcılığı engelleyen diğer unsurlardır." (K3)

Katılımcı 3 çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almamanın ve farklılıklara karşı kapalı olmanın yaratıcılığı engellediğini ifade etmiştir.

"Çocuğun yaratıcılığını engelleyen unsurlar olarak çocuğun uygun ve zengin çevre uyarıcıları ile tanışmasına fırsat tanınamamak, sorduğu sorulara geçiştirmek için cevaplar vermek, kendi fikirlerini ifade etmesine izin vermemek, yaptığı işleri önemsememek, değer vermemek, baskıcı davranmak olduğunu düşünüyorum." (K6)

Katılımcı 6 ise yaratıcılığı engelleyen unsurlara daha geniş bir bakış açısıyla bakmış ve farklı olarak uygun ve zengin uyarıcılarla donatılmış bir çevrenin olmayışıyla birlikte çocukların fikirlerini özgürce ifade edememeleri, sorularına özenli cevaplar alamamaları ve değerli oldukları duygusunu hissedememelerinin yaratıcılık üzerinde olumsuz etkisi olduğunu ifade etmiştir.

Ailenin yaratıcılık hakkındaki düşük bilgi düzeyine sahip olması, çocuğa uygun çevresel koşulların sağlanamaması, baskıcı davranış ve kalıpsal düşünme, sınırlandırıcı davranışlar sergileme öğretmenler tarafından yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak ifade edilmiştir. Fleith (2000) çocuğun kendini özgür bir şekilde ifade edebilme fırsatı bulduğu, aynı zamanda sıkı kurallar yerine rahat ve özgür bir ortamın yaratıcılığa olumlu etkisi olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Kamylyis, Berki & Saariluoma'ya (2009) göre de, baskıcı ve sınırlandırıcı kurallara sahip olmayan esnek bir sınıf atmosferi çocuklarda bağımsız düşünme ve risk alma gibi kişilik özelliklerini geliştirerek doğrudan yaratıcılığın gelişimini desteklemektedir. Aslan & Arslan-Cansever (2009) ise yaptıkları araştırma sonucunda ailenin yaratıcılığın önemine ilişkin bilgi düzeyinin düşük olmasının yaratıcılığı engelleyen bir unsur olduğunu bulmuşlardır. Bu doğrultuda öğretmenlerin yaratıcılığın gelişimini engelleyen unsurlar hakkındaki görüşlerine ait araştırma bulgularının ilgili literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen sonuçlar alt problemler doğrultusunda dört alt başlık altında değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin yaratıcılık kavramına yönelik kendilerine özgü farklı tanımlamalar yaptıkları görülürken, yaptıkları tanımlar incelendiğinde ise yaratıcılığın özgün bir ürün oluşturma süreci olduğuna yönelik ortak bir görüşün olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın önemli olan bir diğer bulgusu ise öğretmenlerin yaratıcılığı erken çocukluk döneminde önemli bir kavram olarak görmeleridir. Öğretmenler tarafından çeşitli materyaller kullanma, açık uçlu sorular sorma, hayal gücünü destekleyen çalışmalar yapma yaratıcılığı destekleyen unsurlar olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte öğretmenler dil, oyun, sanat, dramatizasyon ve yaratıcı dans etkinliklerini yaratıcılığı destekleyen etkinlikler olarak vurgulamışlardır. Ayrıca öğrenme merkezlerini farklı ve çeşitli materyallerle yenilemenin, etkinliğe göre sınıf ortamında değişiklikler yapmanın, yeni öğrenme ortamları yaratmanın yaratıcılığı desteklediği öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Son olarak ailenin yaratıcılık hakkındaki düşük bilgi düzeyine sahip olma durumu, çocuğa uygun çevresel koşulların sağlanamaması, baskıcı davranış ve kalıpsal düşünme, sınırlandırıcı davranışlar sergileme ise öğretmenler tarafından yaratıcılığı engelleyen unsurlar olarak ifade edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Öğretmenlere çocukların yaratıcılığını farklı yöntem ve teknikler kullanarak destekleyebilmeleri adına erken çocukluk döneminde yaratıcılığın desteklenmesi konusunda hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Çocukların yaratıcılıklarının desteklenmesi konusunda ailelere bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir.

- Ailelerin aile katılım etkinlikleri yolu ile eğitim sürecine aktif katılımları sağlanabilir ve ailelere çocukları ile birlikte yaratıcı etkinliklere katılma fırsatları yaratılabilir.

KAYNAKÇA

- Aslan, N., & Cansever, B. A. (2009). Eğitimde yaratıcılığın kullanımına ilişkin öğretmen tutumları. *Tubav Bilim Dergisi*, 2(3), 333-340.
- Alkuş, S., & Olgan, R. (2014). Pre-service and in-service preschool teachers' views regarding creativity in early childhood education. *Early Child Development and Care*, 184(12), 1902-1919.
- Burnard, P., & Younker, B. A. (2002). Mapping pathways: Fostering creativity in composition. *Music Education Research*, 4(2), 245-261.
- Chien, C., & Hui, A. N. N. (2010). Creativity in early childhood education: Teachers' perceptions in three Chinese societies. *Thinking Skills and Creativity*, 5, 49-60.
- Craft, A. (2000). *Creativity across the Primary Curriculum: Framing and Developing Practice*. London: Routledge.
- Craft, A. (2001). *An analysis of research and literature on creativity in education*. Erişim Tarihi: 5 Nisan 2017, http://www.creativetallis.com/uploads/2/2/8/7/2287089/creativity_in_education_report.pdf
- Craft, A. (2002). *Creativity and early years education: A lifewide foundation*. New York, NY: Bookcraft.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Çeviren Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dede, C. (2010). Comparing frameworks for 21st century skills. *21st century skills: Rethinking how students learn*, 20, 51-76.
- Diakidoy, I. A. N., & Kanari, E. (1999). Student teachers' beliefs about creativity. *British Educational Research Journal*, 25(2), 225-243.
- Eckhoff, A. (2011). Creativity in the early childhood classroom: Perspectives of preservice teachers. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 32(3), 240-255, DOI: 10.1080/10901027.2011.594486
- Eckhoff, A., & Urbach, J. (2008). Understanding imaginative thinking during early childhood: Sociocultural conceptions of imagination and creativity. *Early Childhood Education Journal*, 36, 179-185.
- Fleith, D. S. (2000). Teacher and student perceptions of creativity in the classroom environment. *Roepers Review*, 22(3), 148-153.
- Franken, R. E. (1994). *Human motivation*. 3rd ed. Belmont: Brooks/Cole. Google Scholar.
- Freedman, K. (2010). Rethinking creativity: A definition to support contemporary practice. *Art Education*, 63(2), 8-15.
- George, J. M., & Zhou, J. (2001). When openness to experience and conscientiousness are related to creative behavior: An interactional approach. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 513-524.
- Gönen, M., Şahin, S., Yükselen, A. İ. & Tanju, E. (2006). *Çocuklar için Yaratıcı Etkinlikler*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Guilford, J. P. (1959). Three faces of intellect. *American Psychologist*, 14, 469-479.
- Hennessey, B. A. (2000). Rewards and creativity. In C. Sansone, & J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp. 55-78). San Diego, CA: Academic Press.
- Kampylis, P. (2010). *Fostering creative thinking: The role of primary teachers* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Jyväskylä, Finland.
- Kampylis, P., Berki, E., & Saariluoma, P. (2009). In service and prospective teachers' conceptions of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 4, 15-29.
- Kaufman, J. C., & Sternberg, R. J. (2006). *The international handbook of creativity*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Mayesky, M. (1998). Fostering creativity and aesthetics in young children: promoting creativity. *Creative activities for young children*, 13-25.
- MEB. (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. MEB Basımevi, Ankara.
- Mellou, E. (1996). Can creativity be nurtured in young children?. *Early Child Development and Care*, 119, 119-30.
- National Research Council. (2013). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. National Academies Press.
- Nespor, J. (1987). The role of beliefs in the practice of teaching. *Journal of Curriculum Studies*, 19, 317-328.
- Ömeroğlu, E. & Turla, A. (2001). Okul öncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve desteklenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 49-53.
- Öncü, T. (2003). Torrance yaratıcı düşünme testleri-şekil testi aracılığıyla 12-14 yaşları arasındaki çocukların yaratıcılık düzeylerinin yaş ve cinsiyete göre karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43, 221-237.
- Pajares, M. F. (1992). Teachers' beliefs and educational research: Cleaning up a messy construct. *Review of Educational Research*, 62, 307-332.
- Prentice, R. (2000). Creativity: a reaffirmation of its place in early childhood education. *Curriculum Journal*, 11(2), 145-58.
- Runco, M. A. (2003). Idea evaluation, divergent thinking, and creativity. In M. A. Runco (Ed.), *Critical creative processes* (pp. 69-94). Cresskill, NJ: Hampton.
- Runco, M. A. (2007). *Creativity*. Boston: Elsevier.
- Runco, M. A., & Johnson, D. J. (2002). Parents' and teachers' implicit theories of children's creativity: A cross-cultural perspective. *Creativity Research Journal*, 14(3-4), 427-438.
- Smith, M. K. (1996). Fostering creativity in the early childhood classroom. *Early Childhood Education Journal*, 24(2), 77-82.
- Sternberg, R. J. (1997). *Thinking styles*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Torrance, E. P. (1970). *Encouraging creativity in the classroom*. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Publishers.
- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian & East European Psychology*, 42(1), 7-97.
- Wilson, D. (2001). Guidelines for coaching student composers. *Music Educators Journal*, 88(1), 28-33.
- Wright, C. (1987). Nurturing creative potential: An interactive model for home and school. *The Creative Child and Adult Quarterly*, 7 (1): 31-38.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.